

УДК 339.92

ВПЛИВ ТНК НА ЕКОНОМІКУ ПРИЙМАЮЧОЇ КРАЇНИ

О. В. Федчик

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, група МЕ-21,

навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Науковий керівник – к.е.н., доцент А. Й. Жемба

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Статтю присвячено аналізу впливу транснаціональних корпорацій (ТНК) на економіку приймаючої країни на прикладі України. Проаналізовано позитивний і негативний вплив ТНК на економічне зростання, зайнятість та інвестиції приймаючої країни. Надано рекомендації для урядів щодо максимізації вигод від ТНК.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, економіка, приймаюча країна, прямі іноземні інвестиції, зайнятість, Україна.

The article is devoted to the analysis of the influence of transnational corporations (TNCs) on the economy of the host country using the example of Ukraine. The positive and negative impact of TNCs on the economic growth, employment and investments of the host country is analyzed. Policy recommendations are provided for governments to maximize benefits from TNCs.

Keywords: transnational corporations, economy, host country, direct foreign investment, employment, Ukraine.

Транснаціональні корпорації (ТНК) є важливою частиною світової економіки, яка має значний вплив на економіку приймаючої країни. Вони можуть сприяти економічному зростанню приймаючої країни, залучаючи інвестиції, створюючи робочі місця та передаючи технології та знання. Однак існують також потенційні негативні наслідки ТНК, такі як експлуатація праці, погіршення стану навколишнього середовища та трансфертне ціноутворення.

Дослідженням економічних наслідків діяльності іноземних ТНК на території приймаючої країни займалися такі вчені, як Гладій І. Й., Молчанова Л., Кузьменко О., Муквич О. І., Rokocha V., John Dunning та інші. Однак вплив іноземних ТНК на економіку України як приймаючої країни потребує більш детального аналізу.

Метою цієї статті є дослідження впливу ТНК на економіку приймаючої країни з акцентом на Україні, а також оцінка позитивних і негативних наслідків їх діяльності. Стаття також має на меті надати політичні рекомендації для урядів, щоб максимізувати переваги від іноземних ТНК при мінімізації ризиків.

Транснаціональні корпорації (ТНК) мають важливе значення в міжнародному бізнесі і впливають на загальну стратегію розвитку економічних систем більшості країн світу. Така форма міжнародного бізнесу є невід'ємною частиною сучасних міжнародних економічних відносин, оскільки багатонаціональні компанії забезпечують значну частку ВВП країни. Згідно з визначенням ООН, транснаціональні корпорації можна розглядати як підприємства, які володіють виробництвом товарів чи послуг або контролюють його за межами країни базування [1, С. 31].

ТНК чинять значний вплив, в тому числі й на економіку приймаючої країни. Вони можуть сприяти економічному зростанню, залучаючи інвестиції, створюючи робочі місця та

передаючи технології та знання [2]. ТНК можуть створити нові технології та методи виробництва, які можуть допомогти підвищити ефективність і продуктивність місцевих фірм. Наприклад, річні витрати «General Motors», «Ford» та «IBM» на це становлять 2–3 млрд доларів, що перевищує видатки багатьох країн на науково-дослідницьку діяльність. [3, С. 554]. Компанія «Siemens» забезпечує Україну сучасними технологіями в енергетиці, транспорті та інших галузях, що допомагає підвищити ефективність та якість виробництва [4]. ТНК також можуть створювати робочі місця як безпосередньо через свою діяльність, так і опосередковано через свої ланцюжки поставок і мультиплікаційний ефект [1]. Крім того, ТНК можуть стимулювати конкуренцію на ринках приймаючої країни, що може призвести до зниження цін і підвищення якості для споживачів [5, С. 35].

Існують також потенційні негативні наслідки ТНК. Однією з головних проблем є експлуатація праці, оскільки ТНК можуть наймати працівників за нижчу заробітну плату та забезпечувати гірші умови праці ніж місцеві фірми. ТНК також можуть сприяти погіршенню навколишнього середовища, оскільки вони можуть надавати перевагу прибутку над захистом довкілля [6]. Іншим потенційним негативним ефектом ТНК є трансфертне ціноутворення, яке передбачає переміщення прибутків до юрисдикцій з нижчими податками.

Вплив ТНК на економіку приймаючої країни також можна проаналізувати з точки зору їх внеску у валовий внутрішній продукт (ВВП), зайнятість та інвестиції. За даними Державної служби статистики України [7], частка прямих іноземних інвестицій (ПІ) у ВВП України знизилася з 4,1% у 2010 році до 1,6% у 2020 році. Це свідчить про погіршення інвестиційного клімату та зниження інтересу іноземних ТНК до капіталовкладень на території України (рисунок).

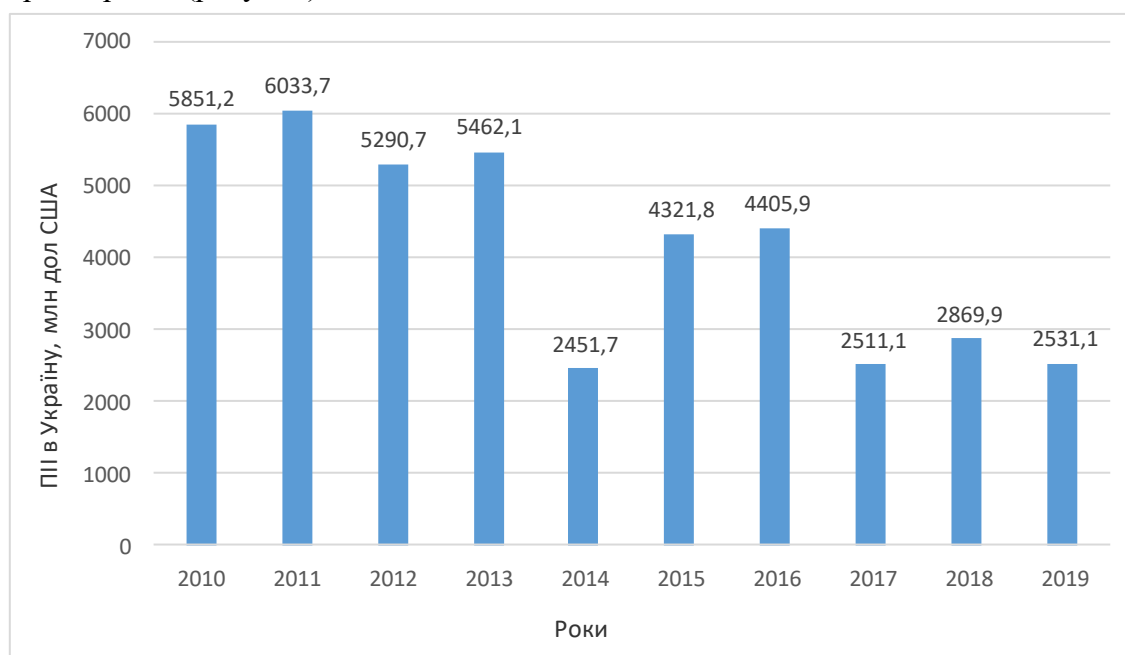

Рисунок. Прямі іноземні інвестиції в Україну в 2010–2019 рр.

Джерело: створено автором на основі даних Державної служби статистики України [7]

За статистичними даними можна спостерігати, що іноземні інвестиції в Україну зазнали кількох криз і фінансових здригань, особливо в 2014 р., що зумовлено Євромайданом та початком військового конфлікту на Сході України, та з 2017 року. Також різке скорочення ПІ відбулося під час світової фінансової кризи 2008–2009 років. У 2020 році інвестиції зменшилися внаслідок пандемії COVID-19 та зміни глобальних економічних умов.

Діяльність ТНК може впливати на різні аспекти економіки, такі як зайнятість, торгівля, інвестиції та передача технологій. Позитивним є те, що ТНК також можуть сприяти

покращенню платіжного балансу приймаючої країни шляхом збільшення валютних надходжень [5]. Крім того, транснаціональні корпорації часто забезпечують експортні доходи країни. Наприклад, у 2019 році експортна виручка компанії «Kernel» склала понад 2 млрд дол США, що стало одним із найбільших внесків у загальний експорт України [8].

Однак, ТНК також можуть брати участь в ухиленні від сплати податків, що призводить до втрати прибутків для приймаючої країни. У деяких випадках вони також можуть займатися корупцією, що призводить до втрати суспільної довіри до уряду та інституцій [9].

Вплив ТНК на економіку приймаючої країни визначається рядом факторів. Одним із ключових, на нашу думку, є рівень розвитку економіки приймаючої країни. ТНК, як правило, інвестують більше в розвинені економіки ніж у країни, що розвиваються. Регуляторне середовище країни перебування також відіграє вирішальну роль у визначенні впливу ТНК на місцеву економіку. Крім цього, наявність інфраструктури та її якість відіграють не менш важливу роль у залученні ТНК. Наприклад, розвиток автомобільної промисловості в Мексиці став можливим завдяки близькості країни до США, низькій вартості робочої сили та державним стимулам, а також завдяки наявності хорошої інфраструктури [5].

Ще одним важливим аспектом є вплив ТНК на ринок праці. ТНК часто надають робочі місця з вищою зарплатою та кращими умовами праці порівняно з місцевими компаніями. Однак те, наскільки ТНК сприяють розвитку місцевої робочої сили та підвищують рівень передачі технологій, залежить від конкретних умов і політики приймаючої країни. Наприклад, у деяких випадках ТНК можуть створювати робочі місця для кваліфікованих працівників, покладаючись на низькокваліфіковану та низькооплачувану робочу силу для рутинних завдань [6].

Важливо також враховувати вплив ТНК на навколишнє середовище. ТНК часто покладаються на природні ресурси та енергоємні виробничі процеси, що може мати негативні екологічні наслідки. Тому уряди повинні запроваджувати відповідні правила та стимули, щоб заохочувати ТНК застосовувати більш екологічні методи та технології [4].

Зростання ТНК мало значний вплив на світову економіку, і їх роль у розвитку приймаючих країн не можна недооцінювати. Однак вплив ТНК на економіку приймаючої країни є складним і змінюється залежно від ряду факторів. Аналіз наявних досліджень і статистичних даних показує, що позитивний вплив ТНК на економіку приймаючої країни в основному визначається наявністю сприятливого регуляторного середовища, якісної інфраструктури та доступу до кваліфікованої робочої сили.

Важливо, щоб уряди розробили відповідну політику для залучення та утримання ТНК, одночасно забезпечуючи, щоб вони сприяли розвитку економіки приймаючої країни в стабільний спосіб. Цього можна досягти шляхом впровадження відповідних нормативних актів, сприяння екологічній стійкості та заохочення передачі технологій і розвитку навичок.

1. The influence of TNCs on the economies of developing countries. International business. NY : Dryden Press, 2005. P. 31.
2. Джалілов А. Я. Інституційна система фрагментарного міжнародного виробництва транснаціональних фірм. *Бізнес Інформ*. 2015. № 10. С. 36–40.
3. Гладій І. Й. Регіоналізація світового ринку: євроінтеграційний аспект : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2006. 554 с.
4. Ходаківська О. Вплив ТНК на економіку України. *Молодий вчений*. 2019. № 7(67). С. 344–347.
5. Сорока І. Б. Транснаціональні корпорації та їх роль у процесі активізації міжнародної інтеграції. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 9. С. 35–41.
6. Терехов Й. М., Прокопенко О. В. Вплив транснаціональних корпорацій на розвиток національних економічних систем. *Вісник Сумського державного університету. Сер. Економіка*. 2010. № 1. С. 103–113.
7. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.03.2023).
8. Гудзь В. Г. Транснаціональні корпорації в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Інтернаука : Міжнародний науковий журнал*. 2019. № 8(65). С. 99–103.
9. Молчанова Л. Взаємодія транснаціональних корпорацій з національними економіками на прикладі України. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/09718.pdf> (дата звернення: 20.03.2023).